

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

וְלֹא אחורי רבו. פירש רש"י משום יוהרא ויש מפרש שגראה כמשמחהו לרבו: **והנרתן** ש'לום לרבו והמחזיר ש'לום. פירוש כשאר בני אדם שאינו אומר שלום עליך רבי והיינו לדמרינן

(ב"ק דף עג.) כדי שאילת תלמיד לרבו אי נמי יהוא לנחמה קאמר

ובתלמיד חבר דשרי ככל הני דלקמן:

הוא"ר והתפלאו וכו', הכא נמי נימא (ט) לענין (ב) חומרא ואמאי שרי ליה ובקונטרס פ"י צנפים אחר: **שאני צבור**, אע"ג דלא מטא זמן (א) אין (ט) אסורה אסור בעשיית מלאכה אף על גב דטעותא הוא: **צרי שי מוצאי שבת** וכו', יש לומר

דהכא מיירי שיש לו זרוך מנזה לעשות צמואי שבת כגון ללכת למוול טינוק ולא יהיה לו יין להצדלה אם לא יקדים דודאי לריך להוסיף מחול על הקדש דלורייתא אבל צמנס לא ופשיטא שלא היו ממהרים להצדיל ולהתפלל של מוצאי שבת בשבת דגם

במא מ"י פ"ג מהלכות מפלה הל' ו ופ"ט מהלכות שבת הל' י"א סגמ עשין נט טור ש"ע א"ח כ"י רסו ספ"ד:
ל ט מ"י ומגן שם טור ש"ע א"ח כ"י ר"ג ספ"ד ג:

לא י מ"י פ"ג מהלכות מפלה הל' ו כ מ"י פ"א מה"ל מפלה הל' ו ופ"ג הל' ו ו ופ"ט הל'ט ט סגמ עשין ט טור א"ח כ"י ר"ג ל"ו ל"א:

רבינו הננאל

הקדשה תפלה מנחה לתמיד של בין הערבים אלא לטרת שגאמר הכין תפילתי קטרת לפינך וגו'. וזו היא דאמר ר' [אליעזר] הגנושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים, אוקמה אביי בר אבין ר' חנינה בר אבין כל שאינו מתפלל עם דמדומי חמה, דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה שנאמר יראוך עם שמש, ואצ"ג דלייטי עלה בכשרובא, הני מילי מאן דמאחר טפי, אבל קודם ביאת שמש כמעט טפיר דמי. ירושלמי ר' יוסי בר חנינא היה מצלי עם דמדומי חמה שגא' על זאת תפלל כל חסיד אלק' לעת מוצאו, לעת מוצאו יש ויה. ואצ"ג דשעת תפילת מנחה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הערב, מאן דבעלי [לח] מפלג מנחה קטנה ולמעלה טפי עדו', ויכבד שלא ירחא אהה שעת.

והאומר דבר שלא שמע מרובה, פ"י שלא לומר דבר שקלא שמע מרוב מטרות. [נדקאמר ליה רבי ירמיה בר אבא לרב מיבדלת. כיון דאת מצלי של שבת כמעיד ויסי יא בדלת וקבלת שבת עליך, ואיל' בדילגא.] וקודם גזירה הוי. ע"י ר"ח שבת מ, א]. פעם אחת נתקשרו שמים בעבים כסבורים העם לומר חשכה היא ונכנסו לביית הכנסת והתפללו של מוצאי שבת בשבת ונתפזרו העבים וזרחא החמה וכו'. משה היה בימי אבותינו הקדומים דליל, פעם אחת ערב שבת היה יום המנוען, וכסבורין העם שהשכיח והדליק את הנירות, ולא הספיקו להתפלל מנחה עד ששכחה הרוח ונתפזרו העבים וראו השמש, ולא התפללו ערבית והיה שהות ביום והתחילו הנירות לכבות. ושאלו לחכמי הדרד אמרו, שאותם שהדליקו הנירות אסורין להדליק ולעשות מלאכה, משום שכבר קבלו עליהם את השבת, אבל שאר אנשי בית מותרין להדליק נר אחר, אבל באותו נר שהדליק לשם שבת אסור ליגע בו ולהוסיף עליו שמן, ואילו אם כבה אסור לטלטלו וליעג

בו עד מוצאי שבת, אבל איש שבת ואומר קדושה על הכוס וכו'. וכן עלתה שמועה זו, כל המתפלל של שבת בערב שבת מרעוה כלא טעוה, חייב לשבות ממלאכה מיד, משכב קבל עליו את השבת ומוסיפין מחול על הקדש, ואי בעאי מיכל מקדש, ואצ"ג דעדיין לא חשכה לילי שבת. וכן התפלל שמונה עשרה ברכות של מוצאי שבת בשבת אומר הבדלה על הכוס מיד, ואצ"ג כן אסור במלאכה עד שתחשך. מאי אן לו קבע כמאן דאמר תפלת ערבית רשות. שהלכה כו' יהושע דאמר רשות, משום דרב ושמואל הלכה כרב באסורי דתפלה אסורה היא, והא דאמר ב"ק בבברייתא אי בעית אימא לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות קמי' דחובה, הויא ברייתא סוברת בתפילת ערבית רבן גמליאל ולית הלכתא כוותיה. [נהני מלין מי שלא נהג להתפלל אבל אם נהג להתפלל, נעשית עליו חובה ואסור לטבלה. תת בעשה בתלמידי אחד שבא לפני ר' יהושע, א"ל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות. נקטינן מרבוינו שמה שאמר ר' יהושע רשות, במקום שלא נהגו להתפלל כלה, ואותו תלמיד הוא שלא דידקדק. וכששאל רבן גמליאל כלום יש אדם חלוק בדברו זו, וחיבור ר' יהושע לאור, מפני שהיה אומר בדעתו שגם רבן גמליאל מודה שהיה רשות, וכיון ששמע שהורה לחובת חזו בל, ושמן בזה שאמרו אם באין אנו לזון אחר רבן גמליאל צריכין אנו לזון אחר כל בית דין שעמד מימות משה. ולא עבד שרי יהושע לא הורה רשות אלא במקום שלא נהגו להתפלל תפילת הערבית כלה, ולפיכך אמר ר' יהושע שלא אגר שהו רשות, וז"י כשפר, כי בדעתו אמר, שלא אמרתי לו שהיה רשות לגמרי אפילו במקום שנהגו, כי דכ"ע במקום שנהגו (שלא לעשות כלה) [נעשית עליהן חובה] והתלמיד הוא שלא דידקדק [עליהן חובה]. והאינא פשט דבר זה ונהגו כל ישראל ונעשית חובה, דאח רב דאסיק [ולפיכך איך יהושע שלא אמר שהו רשות] אם טעה ולא הוכיר של ר"ח, ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את החדש (רשות ח"ו שכפר בו שלא ביליה אלא ביום, ש"ם דאי טעה בחולתי ר"ח כגון בשבתות ויר"ט מחזירין אותו כמו בתפילת חובה. אלא נוקמיה לר' אלעזר בן ארליעור בן הורקנוס ומינו לר' אלעזר בן עזריה לנשיא שהיה תלמידו, מפני שהיה קדמא, והניא בפרק אהי דיי ממונת אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס זקן שאין לו בנים ואכו"ר.

נגד רבו. אכלל רבו ומראהו כאילו הם שוים: **אחורי רבו**. נמי יוהרא הוא: **שלום לרבו**. כשאר כל אדם שלום עליך ולא אמר לו שלום עליך רבי: והיינו דקאמר ליה. אותו היום שהתפלל רב של שבת בערב שבת אמר ליה רבי ירמיה מי צדלת מן המלאכה הואיל וקבלת עליך שבת צתפלתך: **ולא אמר ליה מי צדיל**

מה. שמע מינה תלמיד חבר הוי ליה: **לנים המרחץ**. סלקא דעתך לזכור על הזיעה ועל הכנייה' בשבת כדאמר'י במסכת שבת צפרק כירה שהסיקוה (ד' מ.) אלמא אע"ג

דללי לא צדיל מאיסורי שבת: **אמר רבא להויע**. נכנס להויע מחמת חוס צית המרחץ ולא נתן עליו מים: **וקודם גורדי**. עד שלא גזרו על הזיעה, וזכל צדלמא דאמרינן כדאמר רבא להויע כו' מהכא אמרינן: **לצדוויי פלי**. לעשן אוחן צנפמית לאחר שהתפלל של שבת בערב שבת: **טעוסא הואי**. לא קבל עליו מוספת שבת משעת תפלה מדעת אלמא יום המעוון היה וכסבור חשכה ואחר כך זרחה חמה: **הואיל והתפללו הסתללו**. ולא הצריכס להתפלל משתחשך אלמא תפלה היא. וזאצ"פ שלא הותרו צמלאכה הטם הוא דלא לעצור על ד"ת אבל לענין מוספת אע"ג צדטעות הוה מוספת הוא ע"י תפלה הואיל ואמר תפלה קבלה היא: **צעלי פריסין**. חכמים המנלחיס זה את זה בהלכה: **היאך יגול הסי להכניש את פתי**. על כרחי אני לריך להודות שאמרתי לו רשות: **הסורגמן**. שהיה עומד לפני רבן גמליאל ומשמיע לרבים את הדרשה מפי רבן גמליאל:

עמוד. שמוק: **אשקד**. שנה שעברה: **בראש השנה**. צמסכת ראש השנה (דף כה.) שאמר לו גזרז אני עליך שמתא אללי צמקלך וצמעוטיך ציוס הכפוריס שחל להיות צמצונך: **צנכרווס**. צמסכת צנכרות (דף לו.): **צמעשא דרבי צדוק**. צנכרות הוא. ר' צדוק הוה ליה צנכרל ואמר ליה רבן גמליאל לר' יהושע עמוד על רגליך כו' כי הכא: **סא ונעצריה**. צואו ונעציר אותו מן הגשילות: **צעל מעשפ הוא**. והוה ליה לרבן גמליאל צנכרל טפי: **ליס ליה זכוס אצוס**. וזילמא עניש ליה רבן גמליאל: (ט) **צמצין לך**. יורידוך מן הגשילות צצעל את: ה"ג

עמוד. שמוק: **אשקד**. שנה שעברה: **בראש השנה**. צמסכת ראש השנה (דף כה.) שאמר לו גזרז אני עליך שמתא אללי צמקלך וצמעוטיך ציוס הכפוריס שחל להיות צמצונך: **צנכרווס**. צמסכת צנכרות (דף לו.): **צמעשא דרבי צדוק**. צנכרות הוא. ר' צדוק הוה ליה צנכרל ואמר ליה רבן גמליאל לר' יהושע עמוד על רגליך כו' כי הכא: **סא ונעצריה**. צואו ונעציר אותו מן הגשילות: **צעל מעשפ הוא**. והוה ליה לרבן גמליאל צנכרל טפי: **ליס ליה זכוס אצוס**. וזילמא עניש ליה רבן גמליאל: (ט) **צמצין לך**. יורידוך מן הגשילות צצעל את: ה"ג

אמר רבא (כ"ו) להויע וקודם גזירה. איהת מירפשה במס' שבת בפ' כירה (דף טז) אמר ר' בשעון פו פיו אמר ר' יהושע בן לוי משום

רבא ר' קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת כי ראו שאנשי עומד העירוד לזון חמין טבויא ועדיין זיעה במקומה עומדת הוריענו ככאן כי יבדי העינפיל של שבת בערב שבת כבר קיבלה לשבת עליוהי ואיחיבי לשבות וגאסרו עליו חמין לרחוץ בהן ולא נכנס מרחוץ אלא להויע בלבד וזה המעשה היה קודם שגזרו חכמים על הזיעה לפי מה שיש בהלכה שהוכרזה אסור לזון להויע: אמרי [עד] כמה נצעריה וגיזיל ואמרו ראיננהו בזמנא שלח לו רבן גמליאל גזרו את עליך שתבא אצילי במקלך ובמעוטיך ביום הכפוריס שחל להיות בחשבונך ובכבורות (עור) בפרק כל פסולי המוקדשים (דף טז.) פירשו מעשה (אחר) [אחד] שאירע לר' יהושע עב רבן גמליאל דכסיך ליה קמי רבנן והצמידו לו רגליו ברביע ש שנכנסה קנאה בלב כל העם שהיו לשם ושתקו את המתורגמן וזו היא הגירסא של זו המעשה ר' ערוך הוא ליה בורכא רמא ליה שיערי בסלי נצרין של ערבה קלופה בהוי' דאכיל איבעו שיפותיה אתא לקמיה דר' יהושע אמר ליה כלום חלננו בין רב לחבר אמר ליה חב אלפני רבן גמליאל אמר ליה לאו אמר ליה והלא ר' יהושע אמר לי אין אמר לו המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנטכסו עמד השואל כלום חלננו בין בור לחבר אמר לו ר' יהושע לאו אמר לו רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי אין אמר לו עמוד על רגליך ויעידו כך עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמי אני (מת) [זין] והוא (זח) [מת] יכול החיי להכחיש את (החי) [המת] נכשיו שאני זו והוא חי היאך חי יכול להכחיש את החן] היה רבן גמליאל יושב דודשו ר' יהושע עומד עד שירינו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן העמד: נוקי לר' עקיבא לית ליה זכות אבות. איהת בסנהדרין בפרק כל ישראל יש לזון חלק (דף טז) מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים ומאן אינן ר' עקיבא ויהת נמי בפ' התיקין דמסכת גיטין (דף טז.) נוקי לר' אלעזר בן עזריה שהו חכם ועשיר והוא עשיר לעזרא הסופר. התכמה שלו גליהה בין וידועה הלא תראה היאך אמר ר' יהושע אין דוד יתום שר' אלעזר בן עזריה שריו בחוכו באותה המעשה האומר במסכת ציננה בפרק א' (דף טז) והעשר שלו נמי כבר גרסי' בפרק (במה אשה) [צילי במה במת] (שבת דף נ"ב) ו' אלפי עגלי הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה מעזריה כל שתא ובמס' קדושין בפרק האישי מקדש (דף טס) על מנת שאני עשיר אין אומרים כו' אלעזר בן חרוסו וכו' אלעזר בן עזריה וייחוסו לעזרא הסופר נמי איהת במנחות בפרק כל המנחות באות מצה (דף טז) אמרו ליה רבן לר' פרידא (רב עירא) ו' [עורא] בריה דרב אבטלוס הווא עשירי לר' אלעזר בן עזריה הווא עשירי לעזרא קאי אבבא ובמנחה דפריקי' דבני מרעבא [חלכה חן] וגם (בפסחים בפרק תמיד) [צילי בתענית פ"ד הל' א'] גיטין הלכו ומינו את ר' אלעזר בן עזריה כו' וזו שנה נתמלא כל ראשי שיבה והיה ר' עקיבא יושב ומצטער ואומי לא שתוא בן תורה ומיט מניא אלא שתוא בן גליות יתר ממני אשרי את שוכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתר להתלות בה ומה היתה יתירתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיה עשירי לעזרא:

מסורת הש"ס

א) סנהדרין קי. וע"ש, טז סוכה דף ט: וסוף מסכת לכה, א) וירושין מ: ט: ד) ופ"ה ל"ג, א) (לעיל ד: שבת ט: ט:.) א) ס"א שמוס והלכתא כדברי האומר מוכה ורב אמר הלכה כדברי האומר רשות ע' וימא דף ט:.; א) [צנכרות לו. וע"ש בתוס']; א) [שיך לך כתא, ט] (על לעיל לתומאה כ"ל לרש"י, ט) עיין רש"ל וע"ש, א

הנהגות הב"ח

א) תוס' ד"ה הואיל וכו' נמי וימא לענין מלאכה ואמאי שרי: ב) ד"ה שאני רבן און אסור בעשיית כ"ל ומינת אסורא נמחק:

גליון הש"ס

גב' והמפורז שלום לרב. כר"ף ונכ"ש לוחם לנחם לנחם ולמחזיר שלום לרבו: שם דתלמיד חבר הוה, עיין קידושין ד' מ"ז פ"א מ"ס ד"ה נחלוץ: שם וקודם גזירה הוה. ע"י שבת ד' מ' ע"ב צרשי' ד"ה דהא מעשה, וברצ"א צמזמזו טס:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש כתב, וכן הוא ודאי (דהלכתא כרב) ממה שהקנו ספוקים בין השיבויני המתפלל ערבית בין קודיש שלא תקנו בשל שחרית ש"מ דקרי"ל תפלת ערבית רשות.

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש כתב, וכן הוא ודאי (דהלכתא כרב) ממה שהקנו ספוקים בין השיבויני המתפלל ערבית בין קודיש שלא תקנו בשל שחרית ש"מ דקרי"ל תפלת ערבית רשות. א. בתוס' ר"ש כתב, וכן הוא ודאי (דהלכתא כרב) ממה שהקנו ספוקים בין השיבויני המתפלל ערבית בין קודיש שלא תקנו בשל שחרית ש"מ דקרי"ל תפלת ערבית רשות.

רב ניסים גאון

אמר רבא (כ"ו) להויע וקודם גזירה. איהת מירפשה במס' שבת בפ' כירה (דף טז) אמר ר' בשעון פו פיו אמר ר' יהושע בן לוי משום רבא ר' קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת כי ראו שאנשי עומד העירוד לזון חמין טבויא ועדיין זיעה במקומה עומדת הוריענו ככאן כי יבדי העינפיל של שבת בערב שבת כבר קיבלה לשבת עליוהי ואיחיבי לשבות וגאסרו עליו חמין לרחוץ בהן ולא נכנס מרחוץ אלא להויע בלבד וזה המעשה היה קודם שגזרו חכמים על הזיעה לפי מה שיש בהלכה שהוכרזה אסור לזון להויע: אמרי [עד] כמה נצעריה וגיזיל ואמרו ראיננהו בזמנא שלח לו רבן גמליאל גזרו את עליך שתבא אצילי במקלך ובמעוטיך ביום הכפוריס שחל להיות בחשבונך ובכבורות (עור) בפרק כל פסולי המוקדשים (דף טז.) פירשו מעשה (אחר) [אחד] שאירע לר' יהושע עב רבן גמליאל דכסיך ליה קמי רבנן והצמידו לו רגליו ברביע ש שנכנסה קנאה בלב כל העם שהיו לשם ושתקו את המתורגמן וזו היא הגירסא של זו המעשה ר' ערוך הוא ליה בורכא רמא ליה שיערי בסלי נצרין של ערבה קלופה בהוי' דאכיל איבעו שיפותיה אתא לקמיה דר' יהושע אמר ליה כלום חלננו בין רב לחבר אמר ליה חב אלפני רבן גמליאל אמר ליה לאו אמר ליה והלא ר' יהושע אמר לי אין אמר לו המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנטכסו עמד השואל כלום חלננו בין בור לחבר אמר לו ר' יהושע לאו אמר לו רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי אין אמר לו עמוד על רגליך ויעידו כך עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמי אני (מת) [זין] והוא (זח) [מת] יכול החיי להכחיש את (החי) [המת] נכשיו שאני זו והוא חי היאך חי יכול להכחיש את החן] היה רבן גמליאל יושב דודשו ר' יהושע עומד עד שירינו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן העמד: נוקי לר' עקיבא לית ליה זכות אבות. איהת בסנהדרין בפרק כל ישראל יש לזון חלק (דף טז) מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים ומאן אינן ר' עקיבא ויהת נמי בפ' התיקין דמסכת גיטין (דף טז.) נוקי לר' אלעזר בן עזריה שהו חכם ועשיר והוא עשיר לעזרא הסופר. התכמה שלו גליהה בין וידועה הלא תראה היאך אמר ר' יהושע אין דוד יתום שר' אלעזר בן עזריה שריו בחוכו באותה המעשה האומר במסכת ציננה בפרק א' (דף טז) והעשר שלו נמי כבר גרסי' בפרק (במה אשה) [צילי במה במת] (שבת דף נ"ב) ו' אלפי עגלי הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה מעזריה כל שתא ובמס' קדושין בפרק האישי מקדש (דף טס) על מנת שאני עשיר אין אומרים כו' אלעזר בן חרוסו וכו' אלעזר בן עזריה וייחוסו לעזרא הסופר נמי איהת במנחות בפרק כל המנחות באות מצה (דף טז) אמרו ליה רבן לר' פרידא (רב עירא) ו' [עורא] בריה דרב אבטלוס הווא עשירי לר' אלעזר בן עזריה הווא עשירי לעזרא קאי אבבא ובמנחה דפריקי' דבני מרעבא [חלכה חן] וגם (בפסחים בפרק תמיד) [צילי בתענית פ"ד הל' א'] גיטין הלכו ומינו את ר' אלעזר בן עזריה כו' וזו שנה נתמלא כל ראשי שיבה והיה ר' עקיבא יושב ומצטער ואומי לא שתוא בן תורה ומיט מניא אלא שתוא בן גליות יתר ממני אשרי את שוכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתר להתלות בה ומה היתה יתירתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיה עשירי לעזרא:

16) לעיל פ"א דף יב:
17) נרנאמחו יומא עב:
18) מנן תריס פ"ד משנא ד',
19) נרנאמא מר. ועי' מוס' מגילה:
20) ד"ר זיל ומוס' יבמות ע':
21) וכוטוה ט. ד"ה מניינן:
22) נרנאמא פד: יבמות טז:
23) מחובות טו. קדושין עג. זנחיס עג:
24) ס"א ואי לה לפעיה שאלה קברינה, 1) נרנאמא יב:
עג. מגילה ט:
כא: דריוות יב:
שבת כא: [תמיד לא: מנחות לג. טז. ועט מתיק לה מקרא ל"ע לשון גמרינן, 2) נרנאמא יב:
יבון לגבוס רמתי וביה בהקדמת היכנסים לפי המעוטה פינמוטן, 3) מגיבה 1, 2) [עיל ס. 1, 2) נרנאמא 1, 2) 1, 2) [פסחים עב. מגילה 1: מחובות כב: ג. 1, 2) ועי' פירש"י לקטן לא. ד"ה סכא, 3) ז"ל חסנה רש"י, 4) ז"ל פירוש ד' ע. כ"ז הגמ"א קטן רש"י, 5) ע"י רש"י ורש"י

הגהות הב"ח

6) גמ' אמר להם (מה אמר) תלמידי. ויצי' ס"א מורח:
7) שם מנקומין תן יושבין והלא ככר:

גליון הש"ם

גמ' בכותלי ביהר. עיין משני' ס"א עיין קמח:
שם ונקרא פושע. עיין לקמן (דף קמ"ג ע"ב):
שם בי הנה הליש מבידא. עיין עירובין (דף כ"ח ע"ב):

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"יש הוסף, דהא אפי' בזמן מנחה גדולה אמר לה.

מוסף רש"י

הרי אני כבן שבעים שנה. ככר הייתי נראה וקן ולא וקן ממש. שאלה עליו שיה' (ע"ל יב:).
מכותלי ביהר אהה ניכר שפחמי אהה. כמו (תענית 1) חממה מפולחני כגלי מוטוב (ע"ז סז. ע"ש).
גלי. שערס יבוח קח. וביב ת. מי מנחה.
מקוים הם (דשודין ת. 1).
אפר מקלה. כלומר קמס (שם) שגא מן הקיזי פלס (שם).
מעלין בקדש ואין מורדיין. מקלה לפניה לן מנחות פקדק שמי הלחם (שבת 12).
הרי לפנינו שתי תפלות. ששאלה ולא התפלל של מוספין עד זמן המנחה (בבב"ב יב:).

רב ניסים גאון

וזה שאמרו כל בו ביום דאמרין ההוא יומא איתמר. יש במעשה הרב' מזה הענין כגון האי דתנן במס' ידים (פ"ג ס"ה) אמ' ר' שמעון בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב וקנים ביום ששושביב את ר' אלעזר בן עזריה בראש ששיר השירים וקולתא מטמאן את הדרי' אמר ר' עקיבא חס ושלום וכי' (פ"ד ס"א) בו ביום נמנו ואמרו על עריבת (הרלוס) בו ביום אמרו (משנה ב) כל הבודים וכו' ובתוספתא (בידים פ"ב) בו ביום עמד יהודה גר עמוני:
אמר רבן גמליאל השתא אזיל ואפיסיה לר' יהושע אזיל וחינוהו לאשתאי דביתיה דהוה קא משחין כו'. ופירשו בגמרא דבני מערבא אזל ואשתיה לר' יהושע יתיב עבד מטחין אמר ליה מן אילין את חיי

אמר ליה עד כרון את בועי הוקן וקני שהיה מורע דוד שהן רבן גמליאל הנזכר כגאן הוא בנו של רבן שמעון בן גמליאל שהוא רביעיל הוקן דהוה ליה רבן גמליאל חמישי להלל ובנו רבן שמעון ששי

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

ה"ג **דלמא מעברין לך אמר לה יומא חדא כנסא דמוקרא ולמחר ליסבר.**
ול"ג מעלין בקדש: **כסא דמוקרא.**
ס כוס זכוכית יקרה שקורין לה בשלון ישמעאל ערקי"א ואומרים בני אדם במשל הדיוט יום אחד ישתמש בו צעליו ויתכבד בו ואס ישצר ישצר: **ליס**

לך חורסא.

אין לך שערום לצנות

של זקנה ונאה לדרשן להיות זקן:

י"ה דרי חורסא.

י"ח שרות של

זקנה: **קא תלשא דעסיה דר"ג.**

כשראה שנתוספו היום תלמידים

רבים והיה דואג שלא יעגש צמה

שמעט צימיו מלצא: **דמליין קטמא.**

כלומר אף אלו אינם ראויים: **סויה.**

בספק שלא פירשה ממוך שרבו

התלמידים רב החדוד והפלפול:

אשוסא דביסיה דמשחרן. ותלי

צימו של ר' יהושע שהיו שמורות:

שפחמי אסה. עושה פחמים וי"א

נפח: **נעניסי לך.** דרנתי למונך

יותר מן הראוי: **דלניש מדא.** הרגיל

ללבוש המעיל ילבש כלומר הרגיל

בנשיאות יהיה נשיא: **מוזא בן מוזא.**

אפר בן כהן זה את מי מטמא:

חסר מקלה. אפר הלגוי בתגורים

וככרות כלומר אפר קמח: **שגט**

של מי היסא. במסכת חגיגה: **ואוסו**

תלמיד. ששאל תפלת ערבית רשות

או חובה רשבי' הוא: **ונקרא פושע.**

המאמר כ"כ: **מתפלל של מנחה.**

מאמר שהגיע זמנה כדי להקדימה

בתחלת זמנה שלא יקרא פושע גם

עליה: **ואח"כ של מוספין.** הואיל

ואומר **זמנה** אינו עובר דלא אמרי

רבנן ושל מוספים כל היום: **שוו**

מלוה עונתם. ר' יהודה לטעמיה

דלמר עד שזע שעות ומו לא:

כי תלפי רבנן. תלמידים היוצאים

מזבת ר' נתן: **מאן אמר הלכה בי**

מדרשא. מי מזני הישיבה אמר

צנית המדרש שאלכה כר' יהודה:

חדא היא לך או חדא היא לך. אחת

היא לך שלא נלמדת דבר משמו של

ר' יוחנן אלא זו צלצד לך חציבה

היא לך או חדשה היא לך שהיית

סבור שאלה מן האמרים אמרה:

ה"ג **א"ל חדא היא לי דמספקא לי**

כר' יהושע בן לוי. סבור הייתי

שכ' יהושע בן לוי אמרה: **אמר**

ריב"ל גרסי'. ול"ג דלמר: **מוועד.**

מחמת שהעבירו מועדי התפלות

ומגיס יהיו נוגיס ואסופים וכלים:

לג

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

ושל' מוספין כל היום. הקשה הרב רבינו שמשון ז"ל דלמרי' צפרק תמיד נשחט (דף נח.) מוספין שזש ציזינן שזשע וכ"ת ה"מ למלוה אכל דיעבד כל יומא נמי ומניה הוא הרי **ס** בתמורה (פ"ג ד' ד) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד ונקטרין עמו. ומירך דהסס מיירי שזצמ"ט):

הל'כה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף.
מכאן יש לזוהר ציוה"כ להתפלל תפלת שחרית קודם שז שעות ומחלה דהיינו קודם שיגיע שעת המנחה דלצ"כ היו צריכין להתפלל תפלת המנחה קודם* והר"י אומר דאינו צריך דהא דקאמר שימפלל תפלת המנחה קודם היינו כשיש לו לעשות תפלת המנחה צומנה וצריך להתפלל שניהם מיד כגון שהיה לו לילך לסעודה גדולה כמו לנשואין ומתירא שמה ימשוך בסעודתו או שישתכר אכל אס היה לו שהות להתפלל אחר תפלת מוסף תפלת המנחה צומנה אין לו להקדים תפלת המנחה אלא יתפלל כסדר מוסף ואח"כ מנחה: **כדמתרגם רב יוסף על דאחרו זבני מועדיא.**
וזני משמעי צרגלים אין שייך לומר לשון אימור שהרי אין להם תשלומין אלא ע"כ בתפלה משמעי קרא: **כיון**

לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן **ב** ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם **6**) מה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע **2** מותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר **י**לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי עמוין ומואב במקומן הן יושבין **3**) **7** כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר **2** ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים **6** וכל דפריש מרובא פריש אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר **3** ואחרי כן אשיב את שבות בני עמוין נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר **4** ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אר"ג הואיל והכי הוה איזיל ואפיסיה לר' יהושע כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א"ל **6** מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו **1** שאי אתה יודע בצערך של ת"ח **2** במה הם מתפרנסים ובמה הם נוונים אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשנה ביה עשה בשביל כבוד אבא פייס אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן אמר להו הוהו כובס אנא אזילנא שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מודך ואנא אלבשיה אמר להו ר"ע לרבנן מרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא טרף אבבא א"ל **1** זמזה בן מזה יזה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל ר"ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל

כבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו אמרי היכי נעביד נעבריה **1** גמריי מעלין בקדש ואין מורדיין נדרוש מר חדא שבתא אתי לקנאוויי אלא לדרוש ר"ג **10** תלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר **10** שבת של מי היתה של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: **11** ושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן **11** ונקרא פושע ת"ר **11** הוי לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אמר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת **12** א"ר יוחנן יהלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' יזרא **6** כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתבי אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא אתא ר' נתן בר טובי א"ל אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה בר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין **13** תנא מיניה ארבעין זמנין א"ל חדא היא לך או חדת היא לך א"ל חדת היא לי משום דמספקא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל **13** כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר **5** נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא אתי על שנאיהוין דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דכירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממיך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דצערא הוא דכתיב **6** דלפה נפשי מתוהה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא **7** בתולותיה נוגות והיא מר לה

רב

לר' אלעזר בן עזריה פירשו בתלמוד ארין ישראל אלא מינו אותו אבי בית דין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה ואיתא בפירקא קמא דתגינה (דף 2) תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידין אמנו ומימך אנו שותין אמר להן אנפיכ' אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה: **רב**

כת.

עין משפט ור מוצוה

לג א מיי פ"ד מהלכות
מ"ח הלכה א תוש"ע
י"ד סי' רנו סעיף 1:
לד ב מיי סי' מהל'
איורי ציאה הלכה כה
סגג לארין קטו תוש"ע
א"ש"ע סתנן ד סעיף 1:
לה ג מיי פ"א מהל' מ"ח
הלכה ט ופי' מהל'
ממנות עיינס הלכה יח:
לו ד מיי פ"א מהל' מלכיס
הל' 1 תוש"ע י"ד סתנן
רמה סעיף כב צבאה:
לה ז מיי פ"ג מהל'
מפלה הלכה ה סגג
עשין ז תוש"ע א"ח סתנן
רפ סעיף 6:
לח ח מיי שם א"ל יא
תוש"ע שם סעיף ד:
לח ט תוש"ע שם סעיף 6:

תורה אור השלם

1. יבא לא עמוין ומואבי בקהל ין גם דור עשירי לא יבא לקים בקהל ין עד דרביס כג ד
2. כי אמר בכה ידי עשיתי והבזמתי כי נבנתי ואסיר גבולת עמיס ונתוודותיהם שושתי ואוריד כאביר יושביהם:
ישעיהו י יג
3. ואמר כי אשיב את שבות בני עמוין נאם יי:
ירמיהו מט ו
4. ושבתי את שבות עמי ישראל ובוני ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים וישתו את יקמ ויעשו גנות ואכלו את פריהם:
עמוס ט יד
5. נוגי ממועד אספתי ממך היו משאת עליך:
צפניה ג יח
6. דלפה נפשי מתוהה קמינו כדברך:
תלים קיט כח
7. דרבי ציון אילות מבלי באי מועד כל שצריקה שוממין כהניך נאנחיס בתולתיך נוגות ודאי מר קה:
איכה א ד

רבינו חננאל

שנהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמידי שאין תוכי ככור שאין ... ואלא אחת בן פה ואחת לבב.
חזבני חייווי ודמליין סרי'קתא. פיר' כדים לבנים [מלאים ו'תושיס].
גם רבן גמליאל לא [מנע עצמו מבית המדרש בן ביום. יהודה גר עמוני ... א"ל מכותלי ביתך ניכר שפחמי אהה. עושה מעשה הטח שאלאכתו בפחמים.
פי' אין מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל ר' יוחנן מאי היא א"ל מתפלל של מנחה ואח"כ של מוספין.
אני'ג (ד"ר) דתני ר' יהודה כי תפילת המוספין עד שבע שעות, ואמר ר' יהושע בן לוי כל המתפלל תפלת המוספין אחר ז' שעות לר' יהודה חשבו כנוגו ממועד, פי' כיון שאיחר תפלת המוספין ממועדו תבר אייתי עליה, כאשר פי' בתרגום נוגי תברא, קי"ל כר' יוחנן דפסק הלכתא ותנינן סתמא של מוספין כל היום.

רב ניסים גאון (המשך)

שבת בפרק במה בתמה (דף 10) רבי דאחי מרוד מהפך בכותיה דרוד ובגמרא דפרק אחרון דתענית דבני מערבא (הלכה ב) אמרי אמר לוי מגילת יוחסין מצאו כירושלים וכתבו בה הלל מן דרוד ואיתא כפי אפי"פ שאמרו בכתובות ר' (טו) דבוקי משפחות ובי את משפטיה בן אביטל. והאי דאמרין אנפיכ' לא עברוה

לר' אלעזר בן עזריה פירשו בתלמוד ארין ישראל אלא מינו אותו אבי בית דין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה ואיתא בפירקא קמא דתגינה (דף 2) תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידין אמנו ומימך אנו שותין אמר להן אנפיכ' אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה:

כה:

לא על נפרקא דרז יוסף. שהיה ראש הישיבה צפומצדימא והיה דורש בשבת קודם תפלת המוספין ולאחר הדרשה היו הולכים לבית הכנסת ומתפללים תפלת המוספין: **צָצוּר שנו**. אם הוא צבהכ"ג עם הצבור לא יקדים להתפלל: **בתנ"י מה מקום**. כלומר מה טיבה: **גב' ולא אכשל**. וישמחו חזרי על כשלוני הרי רעות שמים שיצאו על ידי שאגרום להם י' שיעשור: **מיושגי קרנזו**. חנוונים או עמי הארץ שעוסקים בצצר שיחה: **מהסגיון**. לא מרגילים צמקרא יותר מדאי משום דמשכח. לשון אחר משיחת ילדים: **דעו לפני מי וכו'**. כדי שתתפללו ציראה

ובכוונה: **עמוד הימיני**. שני עמודים העמיד שלמה צאלום שם הימני ימין ושם השמאלי צועו (מלכים א' ו').

הימיני לעולם חשוד: **פטיש**. המפוצץ פ"י"ק צלע"ז: **אוסרני**. חובש אותי: **מיסה עולם**. לעוה"צ: **הייטי צוכה**.

מאימת משפטו אם לדין מוליכין אותי לפניו: **עד לאן**. צתמיה כלומר ולא יותר ממורא צצר ודס: **ולואי**. שיהא כמורא צצר ודס שאס כן תחדלו מעצירות הרצה: **עצירה**. צסתר ממורא הצרכות יודע שהכל הוא גלוי להקצ"ה ואינו מניח צכך: **מפני הטומאה**. טומאת אהל המת בכל הציט: **לחוקיסו**. שצא אלי ללוחי:

בתנ"י מעין שמה עשרה. בגמרא(ו) מפרש: **הושע ה' וכו'**. זו תפלה קלרה: **כלל פרשא העצור וכו'**. מפרש בגמרא(ז): **אס אינו יכול נידר**. שאין לו מי שיאלחו את חמורו: **יתויר אס פניו**. לצד ירושלים: **באסדא**. כמו ומשס צסד רגלי (איוב יג) ציט הספר שקרוין ציפ"ש צלע"ז. לשון אחר ע"ס הקשורים זה עם זה הרצה יחד וצלשון מקרא קורא רותס

רפסודות (ד"ה ט צ) וצלע"ז רתי"ל וצלשון אשכנו ולו"ס ומש"טן צצהר להוליכין ממקום למקום ויכולין להלך עליהן כמו צספינה: **גב' הצו לה'** צני אל"ס. שהוא רמז לצבות וגבורות וקדושת השס כלאמריין כלאש השנה (דף גז). מניין שאומרים אצות ת"ל הצו לה' צני אל"ס כו': **שיספקו**. שירלו הפקיקס את הקשרים כמו ששנינו(ח) (צ"ג פ): **ציקס וצגפניס מן הפקק** (ט) שלמעלה וכווא הקשר שחלל הקנה פקוק וסמוס שס: **איסר**. שני קמטיס אחד מלמטה ואחד מלמעלה וכליסר רומז צצר צאלמע: **דמעצר נפשיה**. שהוא ניכר שחפך לכרוע אלא שהוא מצטער: **ציננה פקנוה**. לאחר זמן מרובה: **הספולי**. מוכר פקולי למר גפן שקרוין קוטו"ן: והשקוף

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

רב אויב חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אבוי לאנוחי דעתיה דרב יוסף א"ל מ"ט לא אתא מר לפרקא א"ל הרהו חליש לבאי ולא מצינא א"ל אמאי לא טעמת מידי ואתית א"ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין א"ל איבעי ליה למר לצלווי צלותא דמוספין ביחיד ולטעום מידי ולמיתא א"ל ולא סבר לה מר להא דא"ר יוחנן א"אסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א"ל לאו אתמר עלה א"ר אבא בצבור שנו ולית הלכתא ילא כרב הונא ולא יכריב"ל כרב הונא הא דאמרן כריב"ל דאריב"ל (ט) כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: **בתנ"י ר'** נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי:

גב' ת"ר הבכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר (א) על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני ריץ והם רצים אני ריץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: **ת"ר** כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם זוהרו בכבוד חבריכם ומגעו בניכם מן ההגיון והושיבוכם בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו גר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין כעסו כעס עולם ואם ממיתני מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואינו יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחוקיהו מלך יהודה שבא: **בתנ"י רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמה עשרה רבי יהושע אומר מעין י"ח ר"ע אומר רבי יהושע בפיו מתפלל י"ח ואם לאו מעין י"ח ר"א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר' יהושע אומר הוולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה' אות עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור (ט) יהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה' שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מלהך בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גב' הני י"ח כנגד מי א"ר הלל בריה דר' שמואל בר נחמני (ט) כנגד י"ח אוכרות שאמר דוד ובהבו לה' בני אל"ס רב יוסף אמר כנגד י"ח אוכרות שבקריאת שמע (ט) א"ר תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר' תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר (ט) כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר יכוין שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא (ט) והוא דמעצר נפשיה ומחזי כמאן דכרע הגי תמניסרי תשסרי הוויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה א"ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד א"ל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לה' תנחום א"ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קמנה שבשדרה: **ת"ר** (ט)שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה****

לב א ב מניי פיי מהל' תפלה הלכה טז קמג עשין יט עוש"ע לוח' סימן 5 סעף י':

ב ג מניי פיי שם הלכה ד קמג טס עוש"ע לוח' סימן רפו סעף ג':

בא ד מניי וקמג שם טור עוש"ע לוח' סי' רלג סעף ג':

בב ה מניי פיי מהל' צרכות הלכה כג ד קמג עשין כו עוש"ע לוח' סי' קי סעף ה':

בג ו טור וט"ע לוח' סימן 6 סעף 6:

בד ז מניי פיי מהל' עשין הלכה ז קמג טז עוש"ע טור עוש"ע לוח' סי' קי סעף 6:

בה ח ט מניי פיה שם הלכה יב קמג טס עוש"ע לוח' סימן קיג סעף 7:

בז י כ מניי שם עוש"ע טס סעף ה':

רבינו ניסים

רבן גמליאל אומר בכל יום אדם מתפלל י"ח.

בתלמוד ארץ ישראל הוכירו עור טעמים אחרים (כעין) ואקרא ציל על תקנתן י"ח הנוספת על מה שיש בתלמודינו דאמרין ר' חנינה בשם ר' פינחס כנגד י"ח פעמים שאבות וחובין בתורה אברהם יצחק ויעקב אם יאמר לך אדם י"ט הן אמור לו והנה ה' נצב עליו לית הוא מינהן אם יאמר לך אדם י"ז הן אמור לו ויקרא בהן שמי ושם אבותי מנינהן אל ר' חייא בר נחמני בשם ר' יוחנן כנגד י"ח ציוויים שכתב בפרשת משכן שני אמר ר' חייא בר אדא ובלבד שן ואותו אהליבך בן אחיטוב עד סופיה דסיפרא: היה יושב בספינה או באסדא. כנג' אסדא היא הפסודות דכתב (דברי הימים ב) ונביאם לך רפסודות על ים יפו:

רבינו הננאל

דאמר ר' יהושע בן לוי כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. אין הלכה כי הא דריב"ל: [בתנ"י] ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים. ואוקמוה רבנן מאי קבע, כל שאינו אברה בלשן תחנונים, וקימא לן כותיהו. א"ט דרמאי עליה כמש"א, א"ט מתפלל בלשן תחנונים יצא, כדכתיב ואתחנן אל יי"ה. הא דרבה (רו' יוסף דאמרי [תורה]?) מאי הוא קבע על שאינו מחושב דבר בתפלת, ליתיה, דהא אפי' ר' זדא דבבאי רבה הוא, היה מסתפי לחדתי מילתא בעלותיה דילמא אתי ליה טורחנא, כל שכן וזלת. והא דאמרי אבוי ר' חנינא דאבון דכל מי שעשה תפלתו קבע [להתפלל] קודם דמדומי חמה אין תפלתו תחנונים, ואיטייעו מר' יוחנן [דאמר] מצה להתפלל עם דמדומי חמה, ואמר ר' זדא מהאי קרא ידראך עם שמג ולפני ירח דוד וגו', הא לייטי עלה כמעבא שמא נטרפה לו שנה, כלומר כל הרוחק תפלת מנחה עם דמדומי חמה אם יודמן לו טורדת שבוכי ישראל על תורתך והם בצהר כאשר עורכר שאתה מלא עליהם זעם ועברה ומעברת עליהם משבוי גליך יהיו כל צרכיהם לפניך. ירושלמי: ר' אחא בשום ר' (אמי) [אסא] כל זמן שליתי ציבור עובר לפני התיבה וחובע צרכי עמך ישראל מלפניך. ואמר ר' תנחום אמר ר' לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה. פיקפוק וזלתי פיקוק, דקימא לן פיקוק סתימה כדגרוסינן פקק החלוק, ופקפוק פתיחה כדגרוסינן בפרק קמא דסוכה, מפקפק נוטל את מביתים. וכשכורע אדם וכפף קומתו מתחת חוליות נראות כי מתפתחות החוליות מבוהן מאחוריו ומסתחמות מכפנים, ודוגמא לדבר קשרי אצבעותיו. עולא אמר עד שיראה איסר כנגד לבו. פיי' עד שיראה איסר כנגד לבו. ישי מי שאומר שכשכופף אדם עצמו מתקפל טיבורו בתוך

מסורת הש"ס

א) שבת דף ט: ט. ב) ניי הסיו, א) מוספתא פ"ג הבי"ה, ד) מגילה ח: א. e) [נע' בחיטין], ו) [קמין בט.], ז) [קמין ט: ט.], ח) [תפנית סה: ביק' פל.].

תורה אור השלם

- ↑ מזמור ללוד הבדל לוי בני אל"ם הבדל לוי כבוד יעז:
- ↑ קול יי על היםים אל תהלים כט א
- ↑ הפבור ור'עים יי על מים רביים:
- ↑ התלים כט ג

הגהות הב"ח

א) גב' אוכרות שנק"ס ר' נתנחום א"ר יהושע ר"פ עשירות כנגד: (ג) רש"י ד"ה שימפקו וכו' מן הפקק ולמעלה:

גליון הש"ס

גב' בשבחה ר"א. בנס' דרך ארץ רבה פ"ג אימא ר"א בן עזריה. וע"ש ער איה שני"ס: שם הני י"ח כנגד י"ח. ע"י מדרש ממוחא ר"פ ויאל עוד אחיט טעמי"ס, זס איהא דריב"ל אמר נגד י"ח אוכרות שאמר דוד כהנו לה' צני אל"ס:

הגהות הגר"א

[א] גב' ולא אמר על עמא טהור ולא על טהור מתא. כל זה צ"ל למעלה קודם ולא אכשל:

לעני רש"י

פיי"ק. מעדר. ציפ"ש [צ"י]. סד (מכשיר הכולל את הגלילים). דריי"ל [רי"ד]. רפסודה. ול"ס. אסדה. קוטו"ן. כותנה.

מוסף רש"י

גר ישראל. שמה מאך עיני חכמים (טרכי' .) על הדר. ממששט הקמולות (מגילת יח' ע"ש בגימ').

רבינו הננאל (המשך)

מניו ונראה הסתוס, והוא הנקרא צפור נפש שבשלתי הזהו (באמצעיתו בלוט) והוא כשיצור איסר. יוש פי שאמר עד שיכוף קומתו ויראה איסר מוטל בארץ כנגד לבו, מפני שהאיסר מטבע קטן, ואם לא ישוח [ויציי] אינו מביטו בארץ בעת שהוא מכון ומוטל כנגד לבו. ר' חנניא אומר כיון שנענע ראשו וכו', פיי' שהרקיב בראשו ומתראה ככורע, דיו. וקימא לן כותיה. מיהו מאן דטרח וכרע טובא טפי עדיף, דהא ר' ששת כי כרע כרע כחורא, שהוא רך וכנפשי הריבה, וכי זקיף זקיף כחורא [שוקף] הראש לכתחלה. יחזיר פניו. פיי' כנגד מקום התפלה. היה יושב בספינה או באסדא. פיי' אסדא רפסודות דכתיבי רפסודות על ים יפו. ירושלמי: היא אסדא היא אסקריא היא רפסודות. פיי' קורות רבות קשורות כולן אחת אל אחת ואחת אל אחת, והוליכין בהן בנחרות

ממקום למקום כמו שהולכין בספינה הקטנה. או באסדא שהם ככלים הנתונים ברגלי הלואים בבית הבלא. י"ח התקין שמעון הפקולי וכו'. פירוש, בתחלה היו מתפללין שלש ראשונות ושלוש אחרונות והאמצעיות בלא סדר יודע לכל, אלא כל אחד כפי מה ששמע מרבו, וכיון דבא שמעון הפקולי יורד לפני התבה לפני רבן גמליאל ביבנה, והסדיר י"ח ברכות על הסדר שאנו מתפללין עכשיו, נתיישרו הדברים בעיני רבן גמליאל וקבעם לכל להיות הכל מתפללין סדר אחד. אבל ברכת המינים לא היתה ביזרו מסורת [מרבין]. ירד [עמד] שמואל [הקטן] ותקנה בכלל אלו י"ח ברכות, וקבלו הצבור כולן להיות מתפללין בעיניו הוה. לשנה אחרת ירד שמואל לפני התיבה, ומפני אימת הציבור התחיל בכתיב המינין ושכח טופסה, וכיון שהוא יתקנה לא העבירוהו מלפני התיבה והורידו אחר תחתי, אלא המתינו עד שנוכר מטופסה והשלים תפלתו.

